

colecția monografii

ANDREI DUȚU-BUZURA

PRINCIPIILE GENERALE
ALE
DREPTULUI MEDIULUI

ANDREI DUȚU-BUZURA

**PRINCIPIILE GENERALE
ALE
DREPTULUI MEDIULUI**

Universul Juridic
București
-2026-

Concepte definitorii

Dacă conceptele inspiră, dau substanță teoretică și orientează dreptul mediului, principiile sunt cele care îl fundamentează, legitimează și îl încadrează, contribuind împreună la precizarea profilului propriu și exprimarea identității aferente.

Conceptul juridic contribuie la sistematizarea dreptului; el vehiculează o idee evocatoare ce radiază întreaga materie, spre a o unifica și a o fecunda prolific⁵. Din această perspectivă, în centrul dreptului mediului s-au cristalizat, consolidat și se afirmă un ansamblu de concepte specifice, inconfundabile, care îl structurează și îi marchează identitatea normativă și ideatică. Ele au avut o evoluție constantă, uneori contrastantă, se constituie într-un sistem propriu și se manifestă precum un factor de unitate și de afirmare a specificității acestei ramuri de drept și discipline juridice. În același timp, ele se diferențiază de noțiuni, care reprezintă un conținut mai concret decât conceptul și, mai presus de toate, face parte dintre mijloacele prin care juriștii înțeleg faptele în vederea determinării regulilor de drept aplicabile; nu în ultimul rând, e parte a dreptului pozitiv, în timp ce conceptul rămâne în stare de idei⁶.

Văzute și tratate în interdependență cu principiile generale, ele configurează și dau substanță acestora, deopotrivă din punctul de vedere al dreptului reglementar, al reperelor jurisprudențiale și al practicilor aferente.

Secțiunea I. Considerații teoretice introductive

§1. O evoluție constantă, dar uneori contrastantă

Drept de compromis, relativ recent și încă destul de heteroclit și, în egală măsură, oarecum imprecis în enunțuri, dreptul mediului se fundamentează pe concepte cu vocație universală și se structurează pe principii care au fost și sunt recunoscute în mod progresiv.

Conceptele reprezintă idei generale, obiective, vizând să permită o gestiune de calitate a problemelor de mediu, în lipsa unei absolute protecții a acestuia.

Într-adevăr, apărut la finele anilor 1960 și prinzând consistență începând cu deceniul următor, dreptul mediului s-a cristalizat, mai ales într-o manieră empirică, adeseori ca urmare și precum o reacție la catastrofele ecologice ce au avut loc în diverse domenii, dintre cele mai diverse, spre a stabili piedici juridice menite și capabile să limiteze degradarea mediului. Dintr-o atare situație de urgență a rezultat un drept fragmentat, preponderent tehnic și constituit în mare parte ca o țesătură de mecanisme și concepte juridice clasice, asupra unui nou obiect: mediul. Lipsa de coerență și de construcție sistematică e, treptat, eliminată, prin afirmarea de principii, a unei legi-cadru în materie (sau, în cazuri fericite, chiar a unui Cod special, Codul mediului) și de dispoziții constituționale speciale, cu precădere de recunoaștere și garantare a unui drept fundamental la mediu sănătos și echilibrat ecologic.

Conceptele juridico-ecologice, calificate la începuturi ca insuficiente ori/și nu pe deplin adecvate scopului protecției sale, sunt completate cu adoptarea și constituirea de concepte

⁵ J. Dabin, *Théorie générale du droit*, Ed. Dalloz, Paris, 1969, p. 298.

⁶ J.-M. Denquin, *Les Concepts Juridiques. Comment le droit rencontre le monde*, Ed. Classiques, Garnier, Paris, 2021, p. 67.

apropiate, de ecosistem, proces ecologic ori de solidaritate ecologică⁷. O dimensiune conceptuală majoră și structurantă, de nouă ramură de drept și inedită disciplină științifică, emerge în dreptul pozitiv și în teoria dreptului, cu noțiuni-far precum patrimoniul comun al umanității, dezvoltarea durabilă, precauția, ireversibilitatea, reziliența, capabile să reasambleze puzzle-ul reglementar răzleț și să-l transforme în sistem normativ, demn de maturizare și de afirmare specifică.

Conceptualizarea recurentă, evolutivă și accentuat interdisciplinară a dreptului mediului s-a manifestat mai ales în planul doctrinei. De altfel, e cunoscut faptul că dreptul, ca discurs teoretico-științific, are nevoie, în chip absolut, de o întregă construcție intelectuală întemeiată pe concepte. Acestea permit o edificare rațională a sa, care se degajă din realitatea empirică pentru elaborarea propriei reprezentări a lucrurilor și spre a deveni o ficțiune⁸. În consecință, niciun concept nu se poate să fie emanat din ceea ce e numai o „măgă” fără logică, fără raționalitate, după cum și invers, a pretinde că se poate trece peste concepte înseamnă a construi pe nisipul mișcător al empirismului⁹. Așadar, rezultă în mod evident că, în orice caz, conceptele sunt intermediarul între real și lumea dreptului, în cazul de față dintre realitatea ecoclimatică și dreptul mediului și al climei. Ele ordonează în mod juridic realitatea, creând, grație schemelor de gândire, categorii ce domină realitatea. Din acestea, logica juridică deduce consecințele susceptibile să influențeze viața practică și realul de mediu. Astfel, conceptele nu trebuie să fie fixe, ci se elaborează și se definesc în raport cu complexitatea realului, ca apoi să se obiectiveze, generalizeze și reacționeze grație categoriilor structurante ale dreptului, care le conferă o coerență necesară și o eficacitate cerută. Conceptele se organizează, deci, în scheme de gândire apropiate atât realului, cât și reflecției juridice. Ele evoluează în permanență, într-un balans continuu între realitate și tehnica juridică, cele două dimensiuni influențând în mod reciproc devenirea lor. Din acest punct de vedere, conceptele constituie veritabile relele între realitate și drept și fac posibilă aplicarea normelor acestuia¹⁰. În acest sens, se impun note și tușe specifice în domeniul mediului, ținând seama de particularitățile raportului dintre realitatea ecologică (de mediu) și normele juridice de drept al mediului, chemate să conceptualizeze și să exprime în limbaj propriu exigențele finalităților specifice.

Nu putem ignora apoi faptul că, împotriva poziției „jurisprudenței conceptelor”, nu există concepte juridice, în cazul de față juridico-ecologice, cu caracter absolut, rezultate din natura lucrurilor.

Tot așa, e unanim admis că respectivele concepte sunt create, elaborate și delimitate unele în raport cu altele, formând astfel o rețea, un sistem, altfel spus o construcție juridică¹¹. Ele constituie un fel de fundal potrivit definițiilor distincte și comparabile asupra anumitor puncte, cu rol lămuritor și de relevare a specificităților domeniului. Decuparea și intersectarea conceptelor în ansambluri distincte, urmând punctele lor comune, divergențele, coerențele sau opozițiile, reprezintă unități conceptuale, adică domenii conceptuale de analiză și de studii juridice¹².

În concluzie, dacă dreptul mediului e descris în mod esențial precum un sistem de concepte rezultate din faptul unui studiu centrat pe instrumente conceptuale, acestea din urmă se impun analizate în mod individual, ținându-se cont, totodată, de contextul lor de apariție și de utilizare în dreptul mediului și în ansamblul sistemului juridic.

Se poate observa, din perspectiva unor atare considerații, că dreptul mediului a devenit, treptat, dar rapid, sub impactul mai multor factori, inclusiv al urgenței ecologice, un drept tot mai

⁷ A. Meyner, *Réflexion sur les concepts en droit de l'environnement*, LGDJ, Paris, 2020, p. 34.

⁸ J.-L. Bergel, *Méthodologie juridique*, ed. a 3-a, LGDJ, Paris, 2018, p. 106.

⁹ F.-P. Benoit, *Notion et concepts, instruments de la connaissance juridique. Les leçons de la Philosophie du droit de Hegel*, în *Mélanges Gustave Peiser*, PU Grenoble, 1995, p. 30.

¹⁰ E.R. Grau, *Notes sur les concepts juridiques*, în RRJ nr. 3/1994, p. 196.

¹¹ P. Dubouchet, *La théorie normative du droit et le langage de juge*, în RRJ – Droit prospectif nr. 2/1994, p. 668.

¹² C. Atias, *Epistémologie juridique*, Ed. Dalloz, Paris, 2002, p. 117.